

tri mesece 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja administraciji „Srpske Zore“. (Administration der „Srp-ska Zora“ in Wien, III. Praterstrasse Nr. 13.) Naroč-nino za Srbijo prejema knjigarna g. V. Vabožića v Belemgradu.

* *Službenega pravilnika za c. kr. vojsko (armado) II. del*; poslovenjen po stotniku g. Andreju Komelju, je ravnokar prišel v Celovcu na svitlo. 11 pól obsega-joča knjižica razpada v 7 oddelkov in je kakor I. del spisana v pravilnem pa lahko umevnem slovenskem je-ziku. Cena jej je 30 kr. Ker je slavno vojaško mi-nisterstvo tudi ta del potrdilo, smemo pričakovati, da bodo dotični gospodje poveljniki na vso moč skrbeli za to, da pride podučna knjižica vsem vojakom sloven-ske narodnosti v roke, vsaj nihče tajiti ne more, da jim je kot voda ribi potrebna. Upajmo, da se sloven-skim knjigam gosp. Komelja ne bode godilo to, kar se je godilo drugim našim šolskim knjigam, predno je slovenski jezik v naše šole predril, in pa potem, ko so nekatere knjige prišle na svitlo. Izprva so protivniki našega jezika kričali: „was wollt's ihr Kraner oder Windische mit euerer Sproch; ihr hobt ja keine Bücher“. Ko pa smo knjige dobili, odbijali so jih z neslano pret-vezo: „die Bücher sind nicht windisch — sonder kroba-tisch oder russisch geschrieben.“ — Ker velečenjeni naš rodoljub na polji vojaškega slovstva ledino orati mora, naj bi ne opešal pri trudapolnem delu; dober sad po-štene setve gotovo ne bode izostal.

Ozir po svetu.

Še nekaj o Bosni.

Leta 1839 in 1840 je neki Hrvat prehodil Bosno in Hercegovino — piše „Danica“ — in čudne reči je bil popisal o ondotnem stanju. Bosna ima dosti lepih ravnín, pa največ ležé pusté, da človeka srce boli. Bosna sploh je rodovitna zemlja, to kaže sadje, ki ga imajo dokaj.

Kar se tiče stanú kristjanov, pravi potnik, je zanje najhuje po Sarajevskem polji. Ondi kristjani nimajo nič pod milim nebom, ne hiše, ne pahišja, ne mačke: kar koli se vidi, vse je agovo (aga, nekaj turški po-sestnik, zapovednik, poveljnik). (Bosna je bila namreč l. 1465 od Turkov premagana; takrat se je plemstvo poturčilo in torej ohranilo svoja posestva, ljudstvo je ostalo krščansko, vse zgubilo in mora strahovito trpeti od teh divjih poturčencev.) Po „hišah“ sedé samo Turki; „vlahi“ (kakor imenujejo kristjane) sedé po „košarah“, pletenicah. Zunaj Sarajevskega polja, koder kristjanje sami sebi hiše delajo, Turki skrbno oprezujejo, da bi kdo sebi ne naredil malo bolje hiše; ako to stori, precej ga tirajo pred sodnijo in ga prašajo: „Pa mar tudi krst, tudi ti hočeš imeti hišo, tudi ti si nekaj aga? le brž v zapor, dokler ne plačaš toliko in toliko stotin grošev. Hiša naj se mu vzame, in dajte jo kakemu turčinu. Za tebe pa je košara, lipov krst; ti si napravi košaro.“ Te košare so pletene iz protja, kakor koš, in z blatom zalepljene, streha je iz slame ali sena.

Sarajevac jeséni in na spomlad kristjanu dá se-mena, da izorje polje in obseje. Kristjan sam kosí, žanje, mlati in spravlja žetev; toda agov človek ga vedno opazuje: poslednjič, kakor je že navada, aga s kristjanom vse nekako porazdelí.

V Bosni, pravi, ni nihče lastnik svojega imetka. Paša je zmožen vsakemu vzeti, kar ima, pa dati, komur mu je drago.

V Sarajevskem pašaluku ne smejo imeti svinj, v Sarajevem tudi v svinjaku ne. Ako se po nesreči kak

turčin tudi le z robom halje podrgne ob svinjino (meso, salo od svinje), se tisti dan ne smé „klanjati“ (moliti); namesto tega kimajo za pečjo in se kopajo.

Domačo besedo so tudi poturčenci ohranili; toda ko bi Turčin bil imel pomočke in misel jim turški jezik vsilovati, ni dvomiti, da bi ga bili tako zatajili, kakor so svojo vero. V Bosni se govori srbsko, mnogo pomešano s turškimi besedami. Trgovec, ki je prehodil vso Evropejsko Turčijo, je rekel, da povsod moreš go-voriti „bošnjački“, — celo v Carigradu, pravi, „je sve bošnjački, samo malo osmanliski in garčki“. To posled-nje pa je pač pretirano. Bošnjaki ne verjamejo, da tuje besede mešajo v svoj jezik, temuč še pravijo, da Osman-lija (turk) bošnjaške besede rabi. Akoravno je Sarajev-ski paša (1839) znal dobro turško, arabsko in arnavtsko (albansko), mu vendar ni bilo drago, če je kdo pred njim turško govoril; on je odgovarjal le bosnjaško in rekel: „naš slavni bošnjački jezik je od svih najlepši na svetu“.

Kristjani se v Bosni ne smejo imenovati Bošnjaki, ker tako mohamedanci le sami sebe imenujejo; kristjani pa so jim „raja“ ali „vlahi“. Akoravno pa so Bošnjaki in Osmanlije (pravi Turki) oboji mohamedani, pa se vendar strašno črtijo med seboj. Bošnjak pravi, da pod nebom ni grjega človeka od Osmanlije; Osmanlija pa pravi, da so Bošnjaci „poturice“ (poturčenci), in da so hudobniši od djaura (kristjanov); zato da jih je treba daviti in teptati.

Turki vedno javkajo, zakaj ni vojske, ter se ne bijejo ali z „Vlahom“ (kristjani) ali s „Kavrinom“ (stran-skim nevernikom). Ne delajo nič, razun rokodelcev in trgovcev. Drugi čepé in pravijo, čemu živijo, ko nikjer vojske ni.

Popotniku so večkrat očitali, ko ni mogel s pod-klonjenimi nogami po turško čepéti. Rekli so, da se je treba učiti sedeti po človeško, in ako prav se je rodíl med Švabami (Švabe imenujejo vse, kar je unkraj Save), da je pa vendar zdaj prišel med ljudi, da se je treba toraj lepe poštene obnaše učiti, ter se svet ne posmehuje. „Zaboravi več jedanput taj pasji hadet“ — pozabi že enkrat to pasjo navado (po evropejsko sedeti) — so mu rekli. Drugi so pristavljali: pa poturči se, revše, po-turči!

Popotnik tudi pripoveduje, kako so ga otroci teh „poturic“ trpinčili; v Travniku, n. pr., so vanj kamnje in blato metali ter kričali: „Eno Kārsta! eno, udri Kārsta! daj pare (turšk denar), daj odkupi se!“

Mnogovrstne novice.

* *Sila veliko ljudi je preteklo leto bilo v Rimu ostrupenih po kozjem mleku, ki so znamenja kolere kazali in se še le čez 4 ali 5 dni po zdravniškem prizadevanju ozdravili. Preiskava je pokazala, da tisti ljudje, ki so več kozjega mleka popili, so huje zboleli. In od kod ta bolezn? Po kemiški preiskavi tega stru-penega kozjega mleka se je izvedelo, da je v njem bil znani hudi strup „kolchikin“, ki je v mleko prišel po tem, ker so koze na paši jedle trobeliko (mišjek, Schierling) in podlesk (Cholhicum). Znano je, da kozam ne škoduje trobelika in tobakovo perje, da pa tudi mnogo podleska morejo brez škode povžiti, ki je kravam hud strup, to dosihmal ni bilo znano. Profesor Ratti, ki je kozje mleko in pa to, kar so ostrupljeni ljudje izbljuvali, kemično preiskaval, je našel v vsem tem podleskovino (Colchicin), ki je ena najhujih strupov. S tem je bilo izpričano, da je kozje mleko bilo ostrupljeno po podlesku, katerega so koze na paši povžile.*

* *Koliko kunic (domačih zajcev) na Angleškem povžijejo*, kaže sledeče poročilo: V Angleškem državnem zboru je lord Malmesbury nedavno pri neki razpravi o prodaji zajcev in kunic objavil, da samo v fabriškem mestu Nottinghamu delavci vsak teden čez 3000 kunic povžijejo. Koliko te živali se na Angleškem še povžije drugje, razvidi se iz tega, da ondi vsako leto 30 milijonov kuničnih kož vstrojijo.

* *Kako mesto hitro izraste, pa tudi hitro zgine*. V Pensilvaniji v okolici Pithole so leta 1871 vrtali v zemljo, kjer se je kazal iztok petroleja, in zadeli so na jako bogat studenec kamnoolja. Že drugo leto, ko je postala kupčija s tukajšnjim petrolejem zelo živahna, so prvi mesec sozidali veliko gostilnico, ki je bila 80.000 dolarjev vredna; drugi mesec je mesto Pithole že imelo svoj vsakdanji časnik; v tretjem mesecu bilo je že tudi gledišče gotovo; četrti mesec so Pitholejci si napravili že drugo gostilnico in drugo gledišče; — po preteku pol leta je že bilo 74 gostilnic in kavarn, 15.000 pa prebivalcev. — Take čudeže je delala kupčija s petrolejem! In kaj pa je dandanes na tem mestu? Trava raste, kjer je pred 3 leti bilo tako živahno gibanje trgovine s kamnooljem; gostilnice, kavarne in gledišča stojijo zapuščena, kajti število prebivalcev se je od 15.000 skrčilo na — 9 družin. Studenec petroleja je vsahnil.

* *Zoper telečje meso se je vzdignil znani prijatelj človeštva in živalstva J. J. Sturz z dokazi kemiškimi in zdravniškimi*, po katerih telečje meso posebno premladih telet ne četrtine redivne tvarine proti govejemu mesu v sebi nima in tudi želodcu ni lahko prebavljivo. Sturz svetuje tedaj, naj bi se opustilo telečje meso. Mongoli imajo celó za greh teleta in jagnjeta klati in po nobeni ceni ne dobiš od njih v ta namen te mlade živine.

* *V Zemunu so nedavno, ko so kopali ledenico, našli 2 sežnja pod zemljo 230 starih zlatov (cekinov)*, katerih vsak je tehtal več ko dva naša cekina. Vsa ta zlatnina izvira iz Rimskih časov in je bila brž ko ne lastnina kakega denaroslovca (numismatika). Mnogovrstni napisi se beró na njih iz časov Nerona, Domitiana, Germanika, Tita, Cäsarja, Avgusta, Vespasiana, Septinija, Severa, Diokletiana, Trajana, Marka Avrela, Valerijana in drugih.

* *Judov v Evropi se šteje na 5 milijonov; polovica njih živi na Ruskem in Poljskem*; v našem cesarstvu jih je 1 milijon in 376.000, v Nemčiji 512.000, v Rumuniji 208.000, v Evropski Turčiji 70.000, v Nizozemlji 68.000, na Angleškem 46.000, na Francoskem 45.000, na Laškem 36.000, v Švici 7000 in na Španjskem 5000.

* *Letošnja huda zima z velikim snegom je pokončala povsod mnogo divjačine in tičev*. Tako se piše, da so nedavno na Koroškem pod neko planino kar naenkrat našli 15 mrtvih srn in veliko tičev, ki so glada konec vzeli. V gornjih Gorjah in v Kokriški dolini na Kranjskem je 15 srn od lakote tako omamljenih prišlo blizo hiš, da so jih ondi vjeli in v hlev djali, da se preživijo do konca zime in potem v gozd spustijo.

Naši dopisi.

Iz Maribora 26. sveč. (Po telegrafu.) Hitim Vam naznanjati, da je dr. Radaj pri volitvi slavno zmagal. Izvoljen je s 105 glasovi proti 81. Dobil je 24 glasov več kakor njemu nasprotni kandidat. Živili volivci!

Iz Trsta 22. svečana. — Ker se spodobi, da bralci „Novic“ iz Kranjskega izvedó, kar se tiče njihovega velečastitega rojaka gospoda škofa dr. Legata, naj

jim naznanim, da se je v spomin prve obletnice njegove smrti 12. dan t. m. slovesno odkril spominek v cerkvi oo. kapucinov, kjer ranji škof počiva. Spominek, ki so mu ga hvaležni prebivalci Tržaške škofije postavili, je krasen oltar v neki stranski kapelici te cerkve. V to kapelico pride še pozneje oprsje rajnega škofa. — Veliko veselje je pri okoličanih in to po pravici izbudila novica, da je naš spoštovani državni poslanec gospod Nabrgoj 16. dne t. m. v zbornici poslancev zmagal s svojim predlogom, po katerem, če tudi v zbornici gosposki obveljá, se okoličani rešijo silnega bremena, ki jih tare po vžitninskem davku za meso itd., katerega morajo po isti tarifi odrajtovati, kakor meščani v Trstu. Vsak pravičen človek mora vendar pripoznati, da se od mesta po 3 in 4 ure oddaljene vasí ne morejo v en žakelj vreči s Trstom samim. Ali ni to v nebovpijoča krivica, da na kmetih, če kdo vola zakolje za vžitek sosesčanom svojim, mora od njega 12 gold. daca plačati tako, kakor ga plača mesar v Trstu? Je-li po takem čuda, da je meso najslabeje krave po kmetih 3 in 4 ure daleč od Trsta po 32 in 36 kr. funt? A vendar je vladni zastopnik v zbornici odbijal Nabrgojev predlog, rekši, naj se ta stvar prepusti vladi. Gosp. Nabrgoj pa ga je krepko zavrnil in kazal, da je postava varnejša kakor vladna določba. Če bodo tedaj okoličani vprihodnje meso cenejše vživali, imajo se zahvaliti gosp. Nabrgoju, ki je Tržaško krivico pred svetom odkril.

Iz Istre 22. sveč. *) — V jeseni smo ozimskega žita malo posejali, kedar je bil čas setve, bilo je treba sode pripravljati, nabijati in na veliko dragino kupovati jih za obilato trgatvo; za tem je prišla bogata trgatba, in kedar smo zadnje grozdje že po dežji potrgali, je vso jesen deževalo, da se ni moglo sè semenom v zemljo, in tako so ostala polja neobsejana. Po doljni Istri sejejo zdaj pozimi, a po gornji ne morejo, ker tukaj je mokreža zemlja, nego doli. Precej snega smo imeli o treh kraljih, pa je skopnil za osmi dan, drugi nam je padel po svečnici, a tudi ta je brzo zginil. Vina imamo mnogo in mnogo, ali kupcev za-nj nimamo, a sami ne umemo nikamor ž njim po svetu, kakor drugi vinorejci. Domači oštirji ga malo pokupujejo, ker mnogi svoje točijo, plačevajo belo po 5 do 8 gold., a najbolji teran (črno) po 12 gold. špud (52 bokalov). Na hektoliter še ne umemo meriti, pa ako bi vlih umeli, jih še nimamo po vanjščini, po kmetih. Ali pijevamo vino brez milosrdja, in vse noči prepojevamo po mestih in vaséh, da vse grmi, včasí se pa tudi skregamo in potolčemo, da imajo lečniki in sodniki dela, in tako zatirevamo sami sebe na duši, telesu in premoženji, to je, se kaznevamo sami z obilatim darom Božjim, ker modrosti nimamo, in krstjanstvo zapuščamo; Italijani pa, modreji nego mi, se nam smijejajo govoreč: „matì ščavi, il loro paese sarà presto nostro“, to je: neumni Slovani, njihova krajina bo brzo naša.“ Lanjske jeseni je voda na železničinskem deli po dolini od Boruta do Pazina mnogo škode storila; železničinski mrčini niso hoteli verovati starim ljudem povedavšim, koliko tukaj voda narase v deževanji, pak so pozidali premale protoke, in ko je voda pritekla, jim je mnoge nasipe odplavila; in zdaj bodo morali nove večje protoke delati. Pred tremi tedni je padlo v Pazinski gimnazijalni zgradi, ko so šli dijaki in profesori iz šole, pet kamikov (skalín), ki so bili samo na jednom kraju v zid uzidani, na gornjih stubah (štengah) pak so prebili tudi dolenje, pri tem je bilo kakošnih pet dijakov malo opraskanih, ali en mlad profesor in en dijak sta dobila precej po koži.

*) Hvala lepa za vse! Dobro došlo.